

ALTAFULLA EN LA GUERRA DEL FRANCÈS (1808-1813)*

ENTRADA AL SEGLE XIX

A) ASPECTES GENERALS

El dia 22 de juliol de 1795 es va signar a Basilea la pau entre Carles IV i la República Francesa. El primer d'agost, el tractat era ratificat. La Guerra Gran s'havia acabat.

La pau duia per a Catalunya els inicis d'una forta crisi econòmica.

El tractat de Sant Ildefons (1796) d'aliança ofensiva i defensiva amb el Directori francès ocasionà la ruptura amb Anglaterra. El mes d'octubre de 1796 la guerra era un fet, representant per a Catalunya la paralització del comerç amb Amèrica, al temps que l'intercanvi amb els ports espanyols quedava impossibilitat car tota la costa catalana estava vigilada pels anglesos, els vaixells dels quals dominaven completament el tràfec marítim.

La crisi per manca de mercats afectà els fabricants d'indianes: hagueren de plegar (gener de 1797) moltes fàbriques tèxtils; mentre que els vinaters del Penedès i del Camp no podien exportar llurs vins, —la qual cosa afectà seriosament l'economia altafullina bastida de forma preferent en l'exportació de vins i aiguardents.

La situació semblà favorablement restablerta amb la pau d'Amiens (1802). Però les hostilitats entre França i Anglaterra van recommençar, i Godoy, encara que procurà de mantenir-se neutral, es veié obligat a firmar el tractat de subsidis del 1803 que el comprometia a ajudar financierament Napoleó, arribant-se, en 1804, a la declaració de guerra i a la pèrdua, el 2 d'octubre de 1805, dels estols a Trafalgar.

* Aquest article fou enllestit el mes de març de 1971 utilitzant documentació dels arxius d'Altafulla, Reus i Tarragona. D'aleshores l'autor ha profunditzat el tema investigant la documentació que a l'Arxiu de la Corona d'Aragó es guarda referent a la Junta Superior del Principat i a la dominació napoleònica a Catalunya la qual cosa li ha permès d'assolir una visió més completa de la situació i l'ha reafirmat en les conclusions de l'any 1971 pel qual manté el text original tret d'una rectificació referent a la incorporació d'Altafulla al departament de Montserrat.

Novament la situació econòmica tornà a ésser greu ja que els vaixells anglesos bloquejaren de bell nou els ports i els camins d'Amèrica, mentre que Catalunya perdia el mercat anglès, consumidor d'una gran part de les exportacions de la indústria i de les de vins, aiguardents, olis i fruites seques.

Hom intentà mitigar la gravetat de la crisi amb la creació de juntes que recollien fons per socórrer els afectats per l'atur forçós. A Tarragona en va actuar una de la que eren membres el corregidor, l'arquebisbe, representants de l'Ajuntament, Capítol de canonges, Comunitat de preveres, ordes religioses, i tarragonins notables¹.

Aquesta política de col·laboracionisme del govern de Carles IV envers la França revolucionària i napoleònica va menar, pel tractat de Fontainebleau², al repartiment de Portugal entre França i Espanya, amb reserva de l'Algarve per a Godoy, però el projecte portuguès originari va convertir-se en el projecte peninsular pel qual, i després del motí d'Aranjuez, Napoleó es decidí, com diu Reglà, a «la sustitución de los Borbones españoles por uno de sus hermanos, con el objeto de incorporar a España, de esta forma, al sistema de Estados profranceses que rodeaban al Imperio»³. La reacció del poble espanyol portà al conflicte conegut pel nom de Guerra d'Independència.

B) ASPECTES PARTICULARS D'ALTAFULLA

1) *Polítics*

Altafulla, vila del Corregiment de Tarragona i del Partit de la capital des del 25 de novembre de 1716⁴, tenia com a senyor natural, durant els anys 1808 a 1813, En Joan de Montserrat, abans de Suel-

¹ RECASENS, *La Revolución y Guerra de la Independencia en la Ciudad de Tarragona*, Tarragona, 1965, pág. 100.

² Tingué lloc el 27 d'octubre de 1807.

³ UBIETO, REGLÀ, JOVER, SECO, *Introducción a la Historia de España*, pág. 517.

⁴ Felip V^e manà per la Reial Cèdula de novembre de 1716 que «este Corregimiento de Tarragona se amplie por la parte de la Costa del mar, azia levante tomando del Veguerio y Corregimiento de Villafranca, la cordillera de dicha Costa del Mar, tirando la línea desde la Villa de Sitges hasta Tarragona en que se incluyen las Villas y lugares que antes eran del Veguerio de Villafranca que son los siguientes: Villanueva y la Geltrú, Cubellas y Quadras de Cunit, Calafell, Crexell, Clara, Torradén Barra, Altafulla, Tamarit y Ferran» (Biblioteca de Catalunya, Barcelona, manuscrit número 7.685).

ves, sisè marquès de Tamarit, baró de Ribelles i d'Altafulla, nat al castell de la vila el dia 31 de maig de 1761⁵.

II) Socials

No podem calcular amb exactitud la població d'Altafulla durant els anys compresos entre 1808 i 1813, car els llibres de baptismes i de defuncions van ser destruïts l'any 1936, mentre que la documentació municipal ho va ésser, en la quasi totalitat, per les tropes napoleòniques durant la guerra de la Independència. Amb tot podem donar com a referència el total de l'any 1787⁶, compost per 1724 habitants, i assegurar que durant el període 1808-1813 els naixements es van mantenir superiors als seixanta per any⁷. Per altra banda l'anònim autor del *Sitio, asalto y saqueo de Tarragona en 1811*, que sembla bon coneixedor, per les referències que dóna, de les realitats de la vila, declara la quantitat d'uns dos-cents veïns⁸. Mentre que, en la declaració de la població de la província de Tarragona feta l'any 1822, hom assigna la xifra de 290⁹ per a la població d'Altafulla, en un corregiment de 27.030 veïns equivalents a 149.000 habitants, la vila devia vorejar els 1.400 habitants¹⁰.

De l'estudi del cadastre de l'any 1777¹¹ es desprèn que 108 altafullencs eren pescadors o mariners, 59 es dedicaven al conreu de la terra, 42 feien de jornalers, i uns 30 integraven l'actualment anomenat sector terciari.

Deu anys més tard, l'any 1787, el cens de Floridablanca¹² ens dóna la següent relació de la dedicació laboral dels habitants mascles d'Altafulla:

eclesiàstics

- 1 rector
- 4 beneficiats
- 3 ordenats a títol de patrimoni
- 1 acòlit

⁵ CARMEN DE SUELVE Y DE GOYENECHE, *Orígenes de la Casa de Montserrat de los Marqueses de Tamarit*, Algeciras, 1943.

⁶ JOSEP IGLÉSIES, *El Cens del Comte de Floridablanca*, Barcelona, 1969-1970.

⁷ A.P.A. (= Arxiu Parroquial d'Altafulla), *Libro de Memorias de la Parroquia de San Martín de Altafulla*, text de Mn. Pino.

⁸ Pàgina 16.

⁹ Reial Decret ordenant la divisió per províncies, 23-3-1822.

¹⁰ A.J.C. (= Arxiu de la Junta corregimental en l'Arxiu Municipal de Tarragona), Lligall 4, 1808, notes població.

¹¹ A.M.A., Lligall 6, Documents antics i butlletins oficials.

¹² JOSEP IGLÉSIES, *Op. cit.*

varis

- 1 criat
- 1 empleat amb paga del rei
- 3 habitants amb fur militar
- 2 familiars del Sant Ofici

altres

- 48 pagesos
- 181 jornalers (hi van inclosos els pescadors i mariners)
- 12 comerciants
- 47 artesans

Creiem que la població d'Altafulla no devia discrepar massa, el 1808, d'aquestes dates encara que lògicament no les afirmem com a corresponents al quinqueni del nostre estudi.

III) *Econòmics*

Malgrat la guerra amb Anglaterra (1779-1784), l'esterilitat agrícola dels anys que van de 1786 a 1789 i la Guerra Gran (1793-1795) contra la República Francesa, Altafulla penetrà al segle XIX amb notable potencial econòmic, car els tres primers quarts del segle XVIII havien estat suficients perquè els altafullencs poguessin fer molts bons estalvis, provinents, en llur major part, del conreu de la vinya, de l'exportació de vins i aiguardents per llur platja —normalment per les platjes d'Altafulla i Torredembarra s'exportaven de 400 a 500 pipes de vi i unes 2.000 pipes d'aiguardent¹³—, així com del treball de llur artesanat i de l'exercici del comerç. I en molt bona part gràcies a la pràctica activíssima del contrabandisme, al qual es dedicaven les millors famílies d'Altafulla. Per a encubrir-lo es van bastir nombrosos subterranis, encara molts d'ells existents en l'actualitat, on es guardaven les diverses mercaderies que des de la mar arribaven a Altafulla; i es fomentaren les llegendes de bruixes i personatges similars, les quals han arribat a fer una frase, «Altafulla terra de bruixes», un romanç.

«Fulla sobre fulla

Alta fulla

Alta fulla xemeneia amunt

Vola fulla

¹³ PIERRE VILAR, *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, volum III, pàg. 361.

En l'aire fulla
La fulla i la flor
Vod, vod pel cim d'Altafulla»¹⁴,

i a donar nom a una via —«el camí de les Bruixes»— la qual, sospitosament, no mena cap a la zona muntanyosa, lloc que sembla apropiat per l'habitable d'aquestes senyores, sinó a mar i no gens menys que per un lloc molt poc poblat. Aquest propagar històries sobre personatges dubtosos en una època encara molt supersticiosa —en el segle XIX encara a Catalunya se'n cremaven de dones acusades de bruixeria—, tenia uns notables avantatges: que la gent no sortís de les cases a certes hores indiscretes, i el poder atribuir a les bruixes els sorolls que, de nit, es produïen a Altafulla.

Tot aquest esplendor econòmic —recordem que l'església parroquial amb tot el magnífic tresor artístic que contenia abans de 1936, l'ermita de Sant Antoni, i la quasi totalitat de les cases del poble són del segle XVIII—, servirà, en major part, com veurem, per a finançar la lluita contra el francès, essent-ne les restes engolides per l'exèrcit ocupant. Així, en cinc anys, Altafulla es veurà desposseïda de cents d'esforços i treballs, no podent, per la disbauxa de les guerres carlines, aixecar la seva situació econòmica fins al darrer terç del segle XIX en què la destrucció de les vinyes franceses per la filloxera féu experimentar una puja fabulosa als productes vitivinícoles catalans.

SOTA EL GOVERN DE LA JUNTA CORREGIMENTAL

Des de 1796 s'arrosegava una crisi econòmica, força màxima en el desenvolupament d'un malestar envers les autoritats establertes, a causa de la política francòfila de Godoy. Entre la població tarragonina es produïren manifestacions tumultuàries, en el mes d'abril de 1808, que ens donen idea de l'existència d'un clar sentiment antigodoïsta.

La marxa o fugida de Tarragona del corregidor Pedro Ignacio Correa, entre el 5 i el 10 d'abril, sense que en sapiguem les causes, cap a Barcelona¹⁵, facilità els projectes dels més decidits revolucionaris que, enfront dels fets de maig¹⁶, instaren l'Ajuntament tarragoní

¹⁴ *La brujería y la superstición en Cataluña*. Ed. Géminis, Barcelona, s.a.

¹⁵ *Revolución y Guerra*, pàg. 102.

¹⁶ 16 de maig: Carles IV retorna al tron.

24 de maig: són convocades corts a Baiona.

27 de maig: Carles IV renúncia a la corona a favor de Napoleó.

a convocar, el dia 31, una reunió extraordinària a la qual assistiren les autoritats locals, persones notables de la ciutat i representants dels gremis i collegis tarragonins, per donar a conèixer els principis polítics de l'insurrecció. Conclusions de la reunió foren:

- 1.ª la proclamació de Ferran VII⁸,
- 2.ª dimissió del corregidor interí Ferran Seydel,
- 3.ª nomenament de Joan Smith com a governador interí de la plaça, i
- 4.ª creació d'una junta local revolucionària.

Amb tot, el tinent de rei dimissionari, l'Ajuntament, Smith i la majoria dels components de la Junta militar, preferiren conservar l'obediència al Capità General, tot i sabent que estava pràcticament presoner dels francesos ¹⁷.

Els dies que seguien el 31 de maig es caracteritzaren per les maniobres dels dos bàndols, els insurrectes i els legalistes, per fer-se amb el poder, el qual semblà clarament decidit a favor dels segons després del fracàs d'un intent d'insurrecció per a armar al poble i de la notificació de l'arribada d'una columna francesa que sota el comandament del general Chabran estigué a Tarragona els dies 7 i 8 de juny. Però la primera acció del Bruc, amb la retirada de la columna de Schwarts a Barcelona, induí Duhesme a cridar la columna de Chabran, la qual abandonà Tarragona el dia 9 pel matí.

Lliures els tarragonins de la coacció de l'exèrcit francès, i animats per les accions del Bruc, donaren a la insurrecció l'èxit complet que fins aleshores havia estat negat per l'acció dels legalistes i la presència dels francesos.

Desocupada Tarragona hi hagueren tumultuoses manifestacions populars, i s'arribà, el dia 11, a la convocatòria per part del Consell Municipal, pel dia 12, dels membres de la Junta local, constituïda el 31 de maig, al objecte de ratificar llurs càrrecs i amb la finalitat de tractar de la formació d'una Junta Corregimental. Com a invitats hi assistiren representants dels consells de Reus, Valls, Vilanova, Falset, Cornudella, Montblanc i Cambrils. Resultat de la reunió, entre d'altres, fou la crida d'una assemblea, per al dia 18, en el convent dels Pares Carmelites de Tarragona, a la que assistiren representants de 37 pobles del corregiment —essent el d'Altafulla l'apoderat del mar-

¹⁷ *Revolución y Guerra*, pàg. 111.

quès de Tamarit, Francesc Calaf¹⁸—, demés dels trenta membres de la Junta tarragonina.

D'aquesta reunió sortí la constitució de la Junta Corregimental que des d'aleshores i fins a l'ocupació, el 1811, pel francesos, governaria el corregiment de Tarragona. La direcció es centrà en una Junta de Govern que distribuï el treball en vàries comissions —restant la Junta estructurada en Presidència, Junta de Govern i Comissions¹⁹.

Durant 1808 la Junta Corregimental actuà amb total autonomia però, a partir de 1809, disposicions de la Junta Superior de Catalunya, de la del Regne i de les Corts de Cadis, en limitaren les funcions; quedant reduïda, en 1811, a una delegació de la Junta Superior²⁰.

LA VIDA D'ALTAFULLA DE 1808 A 1811

A) EN GENERAL

I) *Acceptació de la revolució*

Els altafullencs acceptaren des del primer moment, i sense cap subversió contra els valors polítics i socials de l'antic règim, els esdeveniments de Tarragona, no produint-se en la vila els avalots revolucionaris que en altres llocs del corregiment es provocaren contra les autoritats, senyors i grans propietaris, caps visibles del sistema social que havia acaparat la riquesa agrícola del segle XVIII i deixat de banda la població camperola jornalera. Molt possiblement la causa estigué en la particular forma de guanyar-se la vida dels altafullencs, car els jornalers eren minoria, la major part dels quals es dedicaven a la pesca, transport marítim, comerç, artesanía o bé eren petits propietaris, amb guanys econòmics repartits i adquirits d'una altra manera.

A la convocatòria adreçada el 13 de juny per la Junta Governativa de la capital, per a la reunió del dia 18, respon l'Ajuntament en uns termes de total submissió, enviant, com hem vist, En Francesc Calaf «por la esperiencia y confianza que le tiene el Ayuntamiento y pueblo...»²¹. A partir d'aquesta reunió Altafulla veurà en la Junta el

¹⁸ A.J.C., Lligall I, Registro de oficios de la Junta... del 13 al 25 de juny de 1808.

¹⁹ Les comissions foren la Militar, d'Indagacions i Vigilància, Fortificacions i Defensa; Fons i Arbitris, Abastiments, Represàlies, Repart, Hisenda, Allotjaments i Bagatges.

²⁰ *Revolución y Guerra*, pàg. 131.

²¹ A.J.C., Lligall I, ofici del batlle d'Altafulla Joan Plana, 17-6-1808.

govern legal del corregiment adreçant-li totes les cuites i acceptant-ne qualsevol recomanació.

II) *L'oposició al francès*

De bon principi els altafullencs prengueren el partit de l'oposició a l'invasor, preparant-se en previsió de qualsevol intent d'ocupació.

La correspondència creuada entre Altafulla i Tarragona, els mesos següents a la creació de la Junta Corregimental, serà per a demanar armes o per a apromptar homes per les tasques defensives dels cordons de Molins de Rei, del Gornal o del Coll de Balaguer.

El 19 de juny es demanarà pólvora car «la fortaleza de esta Villa que domina al mar está sin pólvora que fue precisa dar la poca que había á los somatenes»²², tant més quan corria la notícia que el capità francès Barbastro tenia un xabec, una goleta i quatre falutxos preparats amb canons del 24 per a invertir el litoral català no ocupat per la tropa napoleònica²³. A la petició hom va respondre, des de Tarragona, que

*luego que llegue á esta Ciudad la remesa de pólvora que está esperando se providenciará que se asista á esa Villa conforme lo solicita V. pues en el dia está la presente Ciudad muy falta de municiones*²⁴.

Igualment per a complir les ordres de la Junta s'envià el comandant de la vila, Martí Cabestany, amb deu miquelets, voluntàriament allistats, els quals arribaren a Tarragona sense fusells car no se'ls va poder proporcionar a Altafulla²⁵.

III) *L'artilleria*

Aviat la Comissió de Fortificació i Defensa es fixà amb les peces d'artilleria de les bateries d'Altafulla i de Torredembarra. Així el Comandant d'Artilleria de Tarragona dirigí a la Junta, en data del 27 de juny, un ofici en què s'allegava la conveniència de traslladar a la capital els canons de calibres 16 a 24 de les fortificacions d'Altafulla i de Torredembarra, alegant que *son perjudiciales en dicho puesto por cuanto si el enemigo se apodera de ellos pudieran ser dirigidos contra esta Plaza*²⁶. L'allegatori tingué resultats, i la Junta

²² A.J.C., Lligall I, Ofici del batlle d'Altafulla al Governador.

²³ A.J.C., Lligall I, Ofici de Vilanova, dia 21 i del batlle de Torredembarra del 28 de juny de 1808.

²⁴ A.J.C., Lligall I, Ofici del 20 de juny 1808, adreçat per la Junta de Govern al batlle d'Altafulla.

²⁵ A.J.C., Lligall I, Ofici del batlle Joan Plana, 27 de juny 1808.

²⁶ A.J.C., Lligall I, Ofici del Comandant d'Artilleria.

acordà de sol·licitar els canons de les bateries dels Munts; però perquè tot fos legal recomanà a la Comissió de Fortificació que enviés un delegat, que fou Joan Albert De Verthamon²⁷, per a tractar de la qüestió amb els Ajuntaments²⁸. Les conversacions no foren tant fructíferes com esperaven ja que a les repetides demandes es contestà, tant per part d'Altafulla com de Torredembarra, que estan disposats a cedir un canó per al servei del cordó de l'Ordal però molt diplomàticament es neguen a cedir-los per a les fortificacions de Tarragona²⁹. Res més no sabem d'allò que succeí amb l'artilleria altafullenca però no dubtem que, amb tot i l'oposició dels naturals, degué acabar a Tarragona car els esdeveniments no podien permetre altra cosa.

IV) *Junta de Vigilància*

Podem afirmar que les directrius emanades de Tarragona eren, almenys durant 1808, molt considerades i aviat posades en pràctica per Altafulla. El 22 de juny, l'Ajuntament pren l'acord, en compliment de l'encàrrec de la Junta Corregimental, de crear una Junta local dedicada a la Salut Pública. Estigué formada per quatre vilatans notables, i tingué com a finalitat la de curar i vigilar per l'ordre, la quietud i la tranquil·litat de la vila, amb facultat de nomenar secretari per l'administració dels acords i disposicions. Foren elegits el coadjutor d'Altafulla, Mn. Josep Marquès, Pere Comajuncosa, capità retirat i diputat de la vila, Joan Gatell i Pere Marquès, comerciants. A disposició de la Junta local fou posada la Casa de la Vila, i l'Ajuntament prometé de passar, sempre que convingués, les ordres i instruccions que es rebessin de Tarragona³⁰.

L'estat de vigilància, propi del temps, va fer que el batlle altafullí empresonés, el mes de juny, tres mariners que provinents de Barcelona havien desembarcat a la platja sense papers de matrícula o de sanitat. Informada la Junta del corregiment, manà, amb ofici del dia 29, que fossin conduïts a Tarragona per a ésser interrogats. Però el dia 30, havent esbrinat que els mariners detinguts eren els mateixos que havien alliberat i ajudat a escapar uns cotxers tarragonins detinguts pels francesos a Barcelona, disposà que se'ls deixés en llibertat, exi-

²⁷ A.J.C., Lligall 6, Fortificacions, ofici del 11-7-1808.

²⁸ A.J.C., Particulares y Comisiones núm. 3. Ofici de la Junta a la Comissió de Fortificació del 10-7-1808.

²⁹ A.J.C., Lligall II, Correspondència del mes de juliol 1808.

³⁰ A.J.C., Lligall IV, Certificat del secretari d'Altafulla, Martí Rius.

mint-los de totes les despeses³¹. Cosa que complí el batlle d'Altafulla el mateix dia 30³².

V) *Emigrants*

Un altre trencaclosques per a les autoritats altafullines el constituïren els emigrants que, provinents de terres ocupades pel francès, principalment Barcelona, arribaven per mar a Altafulla; per tal de quedar a cobert, hom escriví a la Junta el 8 de juliol —també ho va fer Torredembarra—, «a fin que se sirva resolver y mandarme lo que debo yo practicar si algún barquito desembarcase a esta Plaia gente conocida mía, o de algún sugeto de mi confianza de este Pueblo, fugitiva de Barcelona o de otro paraje por temor de los franceses»³³. La resposta arriba al dia següent al batlle dient que no havia dificultat que s'admetessin vaixells amb gent provinent de Barcelona sempre que fossin persones conegudes o amb algú que respongués per elles, i s'avisés la Junta Corregimental cada vegada que es produís un desembarc, especificant qui eren els que ho havien fet³⁴.

VI) *Cavalleries*

La necessitat de cavalleries en què es trobava l'exèrcit espanyol, obligà a ordenar per vereda, tinguda a Altafulla el dia 26, que en el termini de sis dies s'enviés a la capital relació dels cavalls i eugues existents a Altafulla —que eren un cavall i una euga. Demanaren les autoritats altafullines, al respondre, que se'ls informés sobre allò que havien de fer amb els esmentats animals³⁵. Ignorem si la Junta donà resposta a les peticions del batlle, però sabem que els animals no havien estat reclamats el dia 9 d'agost en què s'escriu a la Junta Corregimental notificant-li que l'euga declarada, d'un tal Jaume Castro, es trobava criant³⁶.

VII) *Controvèrsia curiosa*

Malgrat el perill de la invasió no tot girava a Altafulla entorn de les preocupacions bèl·liques. Una mostra ens la dóna la controvèrsia tinguda entre l'Ajuntament i Jaume Espina, arrendatari de la

³¹ A.J.C., Lligall I, Cuaderno de Juntas.

³² A.J.C., Lligall II, Ofici del batlle d'Altafulla al Governador de Tarragona.

³³ A.J.C., Lligall II, Ofici del batlle Joan Plana.

³⁴ A.J.C., Lligall II, Juntas de las cabezas de Partido y Justicias, Juntas y Ayuntamiento de los pueblos.

³⁵ A.J.C., Lligall III, Ofici del dia 26 de juliol de 1808.

³⁶ A.J.C., Lligall III, 1808 agost.

taverna, per quant el mencionat Espina venia l'aiguardent a un preu superior a l'establert per la contrata d'arrendament. Veient l'Ajuntament que res no podia, car Jaume Espina no s'avenia a raons, creié necessari de presentar el problema a les autoritats tarragonines. El fet donà vida a una abundant paperada d'oficis, còpies i súplices que en l'actualitat ens resulten simpàtiques, tal volta perquè els trobem en mig de la paperassa dedicada a comentar, preparar o evitar els resultats de la guerra, i ens apareixen com quelcom d'aliè als fets normals de l'època.

El problema va sorgir del fet que, havent-li estat arrendada la venda al detall de l'aiguardent amb «la condición que deviese vender la libra de este licor á diez quartos, esto es ocho quartos que se consideró el valor que podria darse á la libra de Aguardiente, y dos por razón del derecho de cuartillo, y asi bien cesando este derecho no puede el nombrado Espina venderlo mas que á ocho quartos la libra, empero esto no obstante desde que se quitó el referido derecho por Real Disposicion ha continuado en vender el expresado genero al precio de nueve quartos por libra, y por lo mismo ha excedido un quarto mas de lo que tenia señalado en la tabla y escritura de arriendo defraudando el Ayuntamiento exponente que el caudal habia juntado el dicho Arrendatario por razón de aquel exceso deve restituirlo, por varias veces diese cuentas y entregase su resultado sin que haya sido dable por ningun termino el conseguirlo. Por lo tanto no siendo justo que el Arrendatario Espina engorde con el dinero del Publico. A V. S. rendidamente Supcs. se sirva extender la providencia estime por mas conveniente á fin de que el predicho Arrendatario de cuenta de lo que ha producido el quarto mas por libra de aguardiente durante el expresado tiempo de tres meses y nueve dias, y pague inmediatamente lo resultado al Exponente para invertirlo en las urgencias del día a que con mucho trabajo ha de acudir la Villa de Altafulla...»³⁷, la Junta Corregimental va respondre el 20, dient que l'Espina pagués allò que havia recautat de més per l'excés del preu de venda. El 14 de setembre Jaume Espina presentà recurs però tots els seus esforços van fracassar i al final va haver de pagar tot el benefici il·lícit³⁸.

³⁷ A.J.C., Lligall III, Súplica de l'Ajuntament d'Altafulla de 18 d'agost de 1808.

³⁸ A.J.C., Lligall III. La documentació sobre el cas és vària en el lligall.

VIII) *El Rector d'Altafulla*

El mes d'agost veurà el problema creat pel rector, que, en negar-se a pagar la pesseta setmanal que se li estipulà per mantenir els voluntaris, i animar la resta dels preveres d'Altafulla a imitar-lo, va fer que d'altres veïns es neguessin a pagar allò que els pertocava fins que no ho fessin els sacerdots: en resultaren dificultats econòmiques arran-jades al demanar i obtenir que s'obligués el rector a continuar el pagament ³⁹.

IX) *La Junta de Vigilància i Policia*

Com que Altafulla era un lloc que rebia abundants emigrants, se li manà, per part del Capità General, amb ofici datat a Vilafranca del Penedès el dia 19 de setembre de 1808, la creació d'una Junta de Vigilància i Policia, la qual devia vetllar principalment sobre els desembarcaments i embarcaments que es fessin a la platja d'Altafulla. Cal doncs afegir a les Juntes de Govern i de Salut Pública, ja establertes, la de Vigilància i Policia ⁴⁰.

X) *Junta de Salut Pública*

Pel que respecta la de Salut Pública, es veié afectada, el mes de setembre, per la marxa a Tarragona d'un dels seus components, el capità retirat Pere Coma Juncosa, tot just quan se seguia causa jurídica contra Joan Rovira i Magí Llorens per unes baralles que havien provocat una mort, restant Altafulla sense ningú que podés continuar la causa fins a sentència definitiva. Això féu que, com en tantes altres ocasions, es recorregué a la Junta Corregimental a fi que procurés solució al problema ⁴¹.

XI) *L'ocupació de Saint-Cyr*

No tenim referències de la vida d'Altafulla durant els mesos d'octubre i novembre de 1808, però no cal tenir massa imaginació per a suposar-les.

Terrible degué resultar pels altafullencs el Nadal del 1808, ocupada com es veié la vila per les tropes de Saint-Cyr. La guerra, fins aleshores escoltada, passava a ésser viscuda en pròpia carn. No coneixem al detall l'ocupació però sí que sabem que Altafulla va ésser

³⁹ A.J.C., Lligall III, agost 1808.

⁴⁰ A.J.C., Lligall III, setembre 1808, comunicacions.

⁴¹ A.J.C., Lligall III, Ofici del batlle Joan Plana.

saquejada amb virulència. Amb tot, i potser perquè no va fer resistència, els edificis foren respectats, especialment l'església parroquial, si bé la fàbrica de l'ermita de Sant Antoni resultà greument afectada i el quadre del sant que presidia l'altar major i que tenia, entre els comarcans, fama de miraculós, va ser trepitjat pels cavalls dels francesos, i els altars i imatges destruïts. Mentre que el castell dels Montserrat restà en molt lamentable estat, agreujat posteriorment per les successives ocupacions, fins al punt que la soldadesca n'arrancava portes i finestres per a fer-ne fogueres.

La inseguretat d'Altafulla fou constant, fins al 20 de març de 1809 en què Saint-Cyr es retirà del Camp de Tarragona. La pau retornà, i Altafulla reemprengué una vida allunyada dels estralls de la guerra.

XII) *Cànem per a l'artilleria*

Els preparatius que es feien a Tarragona per tal de disposar-la a afrontar un possible setge, feren que la Junta demanés, pel 26 de maig, una contribució de cànem per tal de fabricar metxes per a les peces d'artilleria de Tarragona.

Foren 200 els quintals assenyalats al Corregiment, dels quals 20 els tenia d'apromptar Altafulla —és a dir, un 10 % del total—, 30 Tamarit, 20 Torredembarra i 40 entre La Riera i Ferran⁴². Si bé només pogué contribuir, el 23 de febrer de 1810, amb setanta-una arroves⁴³.

XIII) *Repartiment de grans*

Durant la resta del 1809, Altafulla viurà allunyada dels afers bèl·lics, dedicada a refer-se de les destrosses de l'ocupació de Saint-Cyr; i a intentar aportar, que no és poc, les contribucions. Feines a les quals també estarà dedicada la població durant el 1810, tant més quant les aportacions extraordinàries no minvaven.

El Capità General ordenarà, pel 10 d'agost, donat que són moltes les places del Principat amenaçades pels francesos i hi manquen queviures, un repartiment de grans, tocant al Corregiment de Tarragona d'apromptar 11.400 quarteres a compte del debit dels préstecs i contribucions no aportats a la caixa del Corregiment⁴⁴. Tocaren a Altafulla 50 quarteres, a Tamarit 15, i a Torredembarra 60⁴⁵.

⁴² A.J.C., Lligall VI, Fortificacions, ordre firmada pel marquès de Coupigni.

⁴³ A.J.C., Lligall VIII, Ofici del batlle Joan Gatell.

⁴⁴ A.J.C., Lligall X, Oficios del Congreso Provincial, agosto 1810.

⁴⁵ A.J.C., Lligall XVII, Reparto de 11.400 cuarteras de granos a los pueblos del partido de Tarragona, 26-8-1810.

XIV) *Homes per a les obres de fortificació de Tarragona*

L'any 1810 es va taxar, a determinats pobles, l'aportació d'homes per a les obres de fortificació de Tarragona. No tenim referències d'Altafulla al respecte, però sí les tenim de Torredembarra, i com les dues viles durant aquells anys es veieren afectades quasi sempre per les mateixes càrregues, no resulta aventurat de suposar que Altafulla també n'havia d'aportar. A Torredembarra li van assenyalar, el mes d'agost, setmanalment 15 treballadors⁴⁶. En canvi, del centenar d'homes que, per a contribuir a les obres de fortificació, han d'estar concentrats el 22 d'octubre a Bràfim, no en figuren d'Altafulla, Torredembarra o Tamarit, encara que sí de Ferran (un), de Creixell (quatre), i de La Riera (cinc)⁴⁷.

XV) *Congrés de Tarragona*

El 24 de febrer es reuniren, a l'església de Natzaret de Tarragona, representants de 112 pobles del Corregiment —essent el d'Altafulla el rector Mn. Antoni Marquès— que elegiren diputat per al Congrés de Tarragona, En Francesc Xavier d'Aguiló, de Montblanc, i, com a suplent, En Francesc Balsells, del Pla de Cabra. Aquesta elecció fou anul·lada, i en fou convocada una altra el 17 de març, en la qual resultà elegit En Pere Argensó, de Tarragona. En aquesta segona reunió també assistí Mn. Marquès com a representant d'Altafulla⁴⁸.

XVI) *L'ocupació de Suchet*

El mes d'abril, Altafulla visqué afectada pels preparatius del setge de Tarragona. I, a les darreries d'abril o a primers de maig, fou ocupada per l'exèrcit de Suchet.

B) ALTAFULLENCS A LA GUERRA

El 20 de juny de 1808, la Junta Superior decretà la mobilització de 40.000 homes, dels quals 7.350 per al Corregiment. En tocaren 10 a Altafulla, els quals sortirien cap a Tarragona el 27 de juny, sota el comandament de Martí Cabestany⁴⁹. El procediment emprat per a

⁴⁶ A.J.C., Lligall IX, Ofici del batlle de Torredembarra, J. Ferrer.

⁴⁷ A.J.C., Lligall IX.

⁴⁸ A.J.C., Lligall XIII.

⁴⁹ A.J.C., Lligall I, Ofici del batlle Joan Plana.

la lleva era el d'allistar tots els homes hàbils de 16 a 40 anys, preferentment fadrins, i per insaculació d'extreure noms fins a cobrir la quota demanada. Aquests 10 primers homes aportats per Altafulla es presentaren voluntaris; i, mentre durés llur servei d'armes, la vila es comprometé a mantenir-los i a donar-los mitja pesseta diària a cada u⁵⁰. La financiació es realitzà a base de taxar 2 rals de velló setmanals els més opulents, i un ral els econòmicament febles. Posteriorment la xifra de miquelets aportats per Altafulla passà a 18, igualment voluntaris i sostinguts per la vila, el rector amb una pesseta, i el marquès de Tamarit amb dues pessetes cada set dies⁵¹.

L'any 1810 li van ésser assenyalats 35 reclutes, els quals no s'havien presentat encara el dia 6 de juny⁵².

El 12 de juliol van taxar la nostra vila amb 2 homes per a la companyia de tiradors⁵³.

Resumint, podem dir que des del 1808 al 29 d'agost del 1810 a Altafulla van ésser assenyalats 74 homes, dels quals foren presentats 68 —faltant, en la darrera data, aportar-ne sis⁵⁴.

Demés dels soldats regulars, els miquelets, Altafulla aportà el concurs del seu sometent, el nombre de components del qual varià segons les èpoques. El que aportà per a la defensa del cordó de L'Ordal sembla que fou molt nombrós, mantingut per la vila⁵⁵.

Durant la invasió del Corregiment per Saint-Cyr, la Junta va fer una crida general del sometent⁵⁶. Es concentraren a Altafulla els de la Conca del Gaià, des de Vilarrodona fins la costa⁵⁷, als quals es sumà el d'Altafulla. Com l'Ajuntament altafullí no sabia on adreçar els sometentistes quan aquests s'haguessin concentrat, demanà ordres a la Junta al temps que exposava la manca de queviures d'Altafulla per poder aprovisionar els sometents⁵⁸.

Durant el 1810 els sometents d'Altafulla i Torredembarra estigueren destinats a Falset, trobant-se a les darreries del mes d'agost en

⁵⁰ A.J.C., Lligall III, Ofici del batlle d'Altafulla, 31-8-1808.

⁵¹ A.J.C., Lligall IV, Voluntaris d'Altafulla.

⁵² A.J.C., Lligall XVIII, Relación que manifiesta las que han hecho los Regidores que se han presentado.

⁵³ A.J.C., Lligall XVII.

⁵⁴ A.J.C., Lligall XVII. Estado general que manifiesta toda la gente que se ha señalado para el reemplazo del exercito.

⁵⁵ A.J.C., Lligall IV. Exposición del Ayuntamiento de Altafulla a la Junta del Corregimiento.

⁵⁶ A.J.C., Lligall IV, vereda del 22 de desembre.

⁵⁷ BOFARULL, *Historia de la Guerra de la Independencia*, v. I, p. 73.

⁵⁸ A.J.C., Lligall IV, Ofici de l'Ajuntament d'Altafulla del 23-XII-1808.

les respectives localitats i preparats per a sortir, per la qual cosa els batlles demanen a la Junta el destí que se'ls ha de donar⁵⁹.

Ultra les aportacions als cossos regulars i sometents, Altafulla aportà mariners per al servei de les embarcacions de vigilància de les costes del Partit de Tarragona⁶⁰. Mentre que durant el setge de Tarragona, mariners d'Altafulla —«todos los marineros» diu l'ofici—, estigueren a la ciutat auxiliant en les operacions de defensa⁶¹.

C) ECONOMIA

Altafulla era un poble ric. Sortí de la guerra arruïnat. El primer element que contribuï a la seva ruïna fou el sistema de govern emanat de la revolució del mes de maig, car no brillà per la seva bona administració. Altres causes foren la financiació de la guerra, l'ocupació pels exèrcits, i l'estat bèl·lic en sí.

El 26 de juny de 1808 la Junta Superior manà, en el Pla General de refundició d'impostos que, i comptant a partir del primer de maig, es doblés el cadastre⁶². Així, de bell antuvi, Altafulla, i al llarg dels anys que durà la Guerra, es veié obligada a pagar doblat el seu impost normal.

Al mes d'agost de 1808, la Junta Superior decretà una contribució reintegrable de sis milions de rals que prometia reembossar a la primera entrada de numerari a la caixa provincial⁶³. Desconeixem la quantitat que correspongué a Altafulla. Tampoc no tenim referències de la que li fou taxada del préstec de 12 milions de rals velló, decretat el 8 d'octubre, i dels quals 1.923.998 foren lliurats pel corregiment de Tarragona⁶⁴, però sabem que Altafulla aportà voluntàriament, com a donatiu, una quantitat superior a la que se li va assenyalar⁶⁵.

Altafulla, a primers de desembre, donava, conjuntament amb El Catllar, Creixell, Ferran, La Riera, La Quadra de Santes Creus i Torredembarra, com a préstec, avanç o donatiu, al marquès de Tamarit que havia estat comissionat per la Junta, la quantitat de vint-i-nou mil

⁵⁹ A.J.C., Lligall IX, Oficis del 29-8-1810.

⁶⁰ A.J.C., Lligall VI, 1809.

⁶¹ A.C.A., Lligall VIII, de 1811, folis 168 i 341, citats per ADOLF ALEGRET en *Historia del sitio, asalto y saqueo de la ciudad de Tarragona en 1811*. Tarragona, 1911.

⁶² El cadastre era un impost d'un 10 % sobre la renda territorial i un 8 % sobre la industrial.

⁶³ DESDEVISES, *La Junte Superieure de Catalogne*. Paris, 1910, pàg. 320.

⁶⁴ RECASENS, *El Corregimiento de Tarragona y su Junta en la Guerra de la Independencia*. Tarragona, 1958, pàg. 65.

⁶⁵ A.J.C., Lligall IV, Petició d'exoneració del pagament de propis, 3-7-1809.

set-cents sis rals i setze diners, a la qual el marquès afegí del seu peculi cinc mil rals ⁶⁶.

La promptitud i galanura en fer els seus pagaments que havia distingit Altafulla, es veié substituïda, després del saqueig per les tropes de Saint-Cyr, per peticions de dispensa i regatejos. A partir de 1809 serà amb molt grans dificultats que Altafulla, retardant-se cada vegada més, anirà satisfent les contribucions.

A partir del setembre de 1809, serà la capitació el tribut que es sumarà als que fins aleshores havien estat pagats. Equivalia a dos anualitats i mitja de cadastre. De les 360.000 lliures que es van assenyalar al Corregiment tocaren a Altafulla 2.983 lliures i 15 sous de capitació anyal, és a dir, 248 lliures, 12 sous i 11 diners mensuals ⁶⁷.

El 14 de març de 1810 es dictà apremi de 4 ptes. diàries als components de l'Ajuntament altafullí fins que presentessin el rebut acreditatiu d'haver satisfet tres mesos de capitació, car Altafulla encara no havia satisfet cap mensualitat ⁶⁸.

El Congrés General de 27 de setembre de 1810 acordà posar una nova taxa de capitació, que seria doblada després del reajustament. A Altafulla li van rebaixar 600 lliures, quedant la capitació en 2.383 lliures, 15 sous que, al doblar-se, va atènyer la xifra de 4.767 lliures, 10 sous de capitació anyal ⁶⁹.

Una altra contribució fou la d'un sou per lliura de carn, recàrrec que esdevingué efectiu a partir del setembre de 1809. Altafulla des d'aquesta data i fins el 30 de juny de 1810 va pagar, per 1.941 lliures de carn, la quantitat de 97 lliures i 1 sou ⁷⁰.

Per atendre les obres de fortificació, Altafulla contribuï, des de maig del 1809 i durant quatre mesos, amb una aportació corresponent al 0,33 del cadastre ordinari.

Demés de les contribucions fins ara ressenyades, i esmentades només les més importants, cal fer constar el 17 % sobre propis i arbitris, el subsidi eclesiàstic, els bolets de creuada, el paper segellat, la renda del tabac, etc.

⁶⁶ A.J.C., Lligall IV, Carta del marquès de Tamarit a la Junta, datada a Tarragona el 14-XII-1808.

⁶⁷ A.J.C., Lligall IV, Reparto de la Capitación y otros Borradores que mediaron...

⁶⁸ A.J.C., Lligall X, Oficios de la Superior y del General sobre Capitación y demás contribuciones.

⁶⁹ A.J.C., Lligall X, Arreglo de la nueva capitación mandada por el Ex. Congreso General.

⁷⁰ A.J.C., Lligall X, Partidas que han entrado en poder del mismo tesorero pertenecientes al impuesto de un sueldo por libra carnicera.

Pel novembre de 1809 el Congrés de Manresa manà un préstec de 2 milions de duros. En tocaren a Altafulla 4.642, que es repartiren de la següent forma:

Joan Gatell	350 duros
Vda. de Josep Cabestany	250 »
Manuel Argilaguet	20 »
Bernardí Pijoan	280 »
Hereus de Joan Plana	280 »
Ramon Alomar	100 »
Josep Borderi	110 »
Josep Boronat	100 »
Joan Gallart	16 »
Ramon Grau	100 »
Francesc Calaf	75 »
Hereus de N. Soler	350 »
Jaume Marquès	35 »
Pere Marquès	35 »
Martí Rius	35 »
Baltasar Camps	20 »
Josep Plana, pagès	20 »
Josep Sans	160 »
Josep Sagalà	16 »
Pau Gibert	20 »
Isidre Pijoan	16 »
Mateu Barba	80 »
Magí Pijoan	100 »
Pere Atmetller	50 »
Jaume Espina	100 »
Gertrudis Pijoan	20 »
Maria Moronat i Rius	16 »
Pere Joan Gibert	16 »
Pau Mañer	16 »
Ramon Miró	50 »
Josep Gatell	280 »
A. Guasch	16 »
Joan Gatell, 2.ª	100 »
Vda. Josep Cabestany, 2.ª	150 »
Bernat Pijoan, 2.ª	220 »
Hereus de Joan Plana, 2.ª	220 »

Hereus N. Soler, 2. ^a	200	»	
Josep Gatell, 2. ^a	200	»	
Pubilla Garcia, 2. ^a	100	»	⁷¹

Pel 29 de desembre de 1810 encara devien els contribuents altafullins 744 duros ⁷².

Al rector d'Altafulla, per al préstec de l'estat eclesiàstic, se li van adjudicar 50 duros, dels quals en devia 10 el 30 de desembre de 1810 ⁷³.

Setembre de 1810 veurà la creació de la Societat Patriòtica constituïda per l'acord pres en la 76 sessió del Congrés Provincial de Tarragona del dia 30, i que pretenia crear un capital de mig milió de duros, a reunir mitjançant accions subscrites voluntàriament, reintegrables el setembre de 1811, i que acreditaven un interès del 6 %. Tenia com a finalitat «*mercar y traer del extranjero y otras provincias, comestibles de cuenta de los accionistas y para vender en el Principado*» ⁷⁴. Com que voluntàriament no es van poder reunir els 115.000 duros que correspongueren al Corregiment, calgué un repartiment forçós. Altafulla, pel 20 d'octubre, la van taxar amb 1.500 duros ⁷⁵, que encara no havia satisfet el dia 11 de desembre. Demés dels taxats als civils, el rector d'Altafulla hagué d'aportar per a la Societat Patriòtica 25 duros dels 6.584 taxats al clergat del Corregiment: foren doncs 1.525 els duros aportats en total per Altafulla ⁷⁶.

El Congrés de Tarragona recarregà el cadastre el 24 d'octubre de 1810 —amb dos rals els jornalers i proporcionalment les restants classes socials—, a fi d'obtenir fons per a la compra de queviures destinats a Tortosa.

Al novembre de 1810, la Junta Superior establí una repartició de 40.000 duros per als hospitals. Al Corregiment li assenyalaren 8.000 duros i a Tarragona 1.250. Desconeixem la part proporcional aportada per Altafulla ⁷⁷. Tampoc no coneixem la quantitat del préstec de 50.000 duros que, per a socórrer Tortosa, va establir el Congrés el 10 de desembre.

⁷¹ A.J.C., Lligall XVI, Reparto de los 400.000 duros señalados al Corregimiento de Tarragona en 26 noviembre de 1809.

⁷² A.J.C., Lligall XVII, Noticia de los pueblos que deben...

⁷³ A.J.C., Lligall XVII, Reparto del Préstamo forzoso, estado eclesiástico...

⁷⁴ *Revolución y Guerra*, pàg. 269.

⁷⁵ A.J.C., Lligall XVII, Reparto que se ha hecho a los Pueblos de este Corregimiento de 115.000 duros.

⁷⁶ A.J.C., Lligall XVII, Reparto de los 6.584 duros...

⁷⁷ *Revolución y Guerra*, pàg. 271.

La Junta Superior acordà, el 22 de gener de 1811, un préstec de 100.000 duros per a socórrer Tortosa, a repartir entre les persones acabalades del Principat; dels quals 10.000 tocaren al Corregiment de Tarragona. Desconeixem com afectà Altafulla.

A partir del març seran els bolets de permanència que s'afegiran a les ja copioses contribucions; era una espècie de certificat de domicili, a renovar trimestralment, que servia de tarja d'identitat. Altafulla tenia adjudicats 245 bolets de 2 rals i 155 de 1 ral: trimestralment havia d'aportar doncs 645 rals⁷⁸.

Josep M.ª Recasens calcula que el Corregiment de Tarragona degué, durant els anys 1808-1811, contribuir amb 45 milions de rals ardits⁷⁹. La consideració de les quantitats aportades per Altafulla ens permet de suposar que la nostra vila participà amb la centena part: uns 450.000 rals ardits.

MOVIMENTS DE TROPES I OCUPACIONS

Al tenir coneixement del moviment insurreccional d'Aragó i València, el general Duhesme, cap de l'exèrcit francès a Catalunya, per tal d'executar la part que li pertocava del pla general de repressió dels focus rebels de la Península, féu partir de Barcelona, el 4 de juny de 1808, dues columnes que havien d'operar en combinació amb els generals Lefèbvre i Moncey, i unir-se amb ells a les envistes d'Aragó i de València, respectivament. La primera columna, a les ordres de Schwarts, prengué la direcció de Manresa; i la segona, comandada per Chabran, seguí vers Tarragona⁸⁰. Aquesta força napoleònica, composta per 4.200 homes amb artilleria i cavalleria⁸¹, fou la primera que arribà a les contrades altafullines, concretament el dia 7 de juny. Després de passar per Altafulla es va detenir a Mas Rabassa: Chabran envià un edecan a parlamentar amb les autoritats tarragonines, i, convençut que Tarragona estava en calma, reemprengué la marxa entrant a la ciutat dues hores més tard⁸². El dia que restà Chabran a la capital del Corregiment, el dedicà a assegurar-ne

⁷⁸ A.J.C., Lligall XVIII bis.

⁷⁹ *Corregimiento y su Junta*, pàg. 67.

⁸⁰ JOAN MERCADER, *Catalunya Napoleònica*. Barcelona, 1960, pàg. 12.

⁸¹ FCO. X. CABANES, *Historia de las Operaciones del Ejército de Cataluña en la Guerra de la Usurpación*, p. 12.

⁸² *Revolución y Guerra*, pàg. 117.

la fidelitat a la causa francesa. El fracàs de Schwarts en el Bruc, el dia 6, induí Duhesme a cridar la columna de Chabran el qual abandonà Tarragona el dia 9 pel matí. Sembla que el pas per Altafulla no fou altra cosa que això, car la documentació de l'època no esmenta que la host de Chabran hagués causat dificultats als altafullencs. No succeí el mateix a Torredembarra on la columna va fer una parada de sis horas. En precaució de possibles contratemps i per tal d'obtenir el que precisava, Chabran va fer tancar, a l'hostal de la vila i durant tot el temps que durà el descans, al batlle i altres components de l'Ajuntament torrembarri amenaçant-los de mort. Al retirar-se deixà anar els consellers però s'endugué presoner el batlle, el qual encara no havia estat alliberat el dia 28, data en què Torredembarra es trobava sense govern car els restants components de l'Ajuntament, a causa de l'esglai i de les tribulacions, estaven enllitats⁸³. Chabran amb el batlle i la meitat de les cavalleries de Torredembarra —se n'endugué 14 de les 28 que tenia la vila, així com sis carros—, continuà la retirada a través del Penedès, arribant, a la tarda del mateix dia, a L'Arboç, que es resistí a deixar-lo entrar. Quan al matí del dia 10 sortí de la vila, restaven 64 persones mortes, saquejades les cases, en llur majoria destruïdes, i profanada l'església parroquial⁸⁴. Continuant el viatge arribà, a les tres de la tarda, a Vilafranca, i el dia 12 a Barcelona.

Passada la incursió de Chabran, el Tarragonès restà tranquil i lliure de la presència francesa fins al desembre en què, sota el comandament del general Saint-Cyr, van penetrar les tropes que perseguien les restes de l'exèrcit del general Vives derrotat entre Llinars i Cardedeu. El 22 de desembre, Saint-Cyr arribà, a les deu i mitja del matí, a Vilafranca, trobant-la abandonada pels veïns⁸⁵; instal·là en la vila la seva caserna general, mentre que la vanguardia, formada per la divisió Souham, acampà a la riba esquerra del Gaià, restant Altafulla ocupada el 23 al vespre o el 24, car en aquesta data tingué lloc a la vila la reunió, a proposta del primer ajudant de camp de Saint-Cyr, entre els quatre comissionats de la Junta Corregimental i els de Saint-Cyr, de la qual sortí un intercanvi de presoners⁸⁶.

El 26 i 27 de desembre, algunes unitats franceses arribaren fins a Vespella. A causa d'aquest fet, la Junta de Fortificacions demanà

⁸³ A.J.C., Lligall I, Ofici del secretari Francesc Jover del 28 de juny de 1808.

⁸⁴ A. BOFARULL, *op. cit.*, pàg. 62.

⁸⁵ A. BOFARULL, *op. cit.*, pàg. 263.

⁸⁶ A. BOFARULL, *op. cit.*, pàg. 263.

l'aixecament d'una columna de 3000 homes perquè anés a ocupar les altures situades entre La Riera i Santes Creus⁸⁷. El 31, els francesos s'atançaren a Vilarrodona i a Santes Creus; i el primer de gener entraven a Rodonyà, on van restar quatre dies⁸⁸.

Altafulla estigué ocupada fins a la primera quinzena de febrer del 1809, en què la vanguardia francesa, davant els preparatius bèl·lics de Reding, l'abandonà, per considerar-la lloc massa avançat, retirant-se a l'interior del Penedès. L'alliberació resultà molt curta ja que després de la batalla del Pont de Goi, 25 de febrer, en què Saint-Cyr desfè l'exèrcit de Reding, les tropes franceses irromperen per tot el Camp. Mancat de subsistències, diners i calçats, el Setè Exèrcit es dedicà, fins al 20 de març en què es retirà, a requisar tot el que trobava, deixant les comarques tarragonines molt afectades.

Altafulla sofrí terriblement. El castell i l'ermita de Sant Antoni foren ocupats en pla de caserna, donades les seves estratègiques posicions, sofrint greus danys a mans de la soldadesca. L'arxiu municipal restà quasi totalment destruït, i el parroquial incendiat en part.

Malgrat que Saint-Cyr semblava tenir tots els trumfos a les mans, es veié obligat a retirar-se sense assetjar Tarragona. La fatiga, la misèria, les enfermetats, la urgència d'assegurar les comunicacions de Barcelona amb França, així com la manca de pólvora, en foren les causes principals⁸⁹.

La retirada de Saint-Cyr donà al Camp un any de tranquil·litat, ja que fins al 27 de març de 1810 no el van invadir de nou les tropes franceses, ocupades com havien estat en assetjar Girona, comandades aquest cop pel general Augereau el qual s'instal·là el 27 de març a Valls. El 29 va entrar a Reus, on deixà dues divisions sota el comandament del general Severoli, mentre ell retornava amb la resta de l'exèrcit a Barcelona. Si bé la seguretat d'Altafulla fou precària, restà lliure, aquest cop, de la presència enemiga encara que no de moviments de tropes, car l'avanç dels francesos del general Macdonald vers Tortosa, obligà a retirar-se els espanyols del general Obispo vers la nostra vila i Torredembarra. Macdonald arribà a Valls el 17 d'agost, dirigint-se el 18 cap a Reus, a la que imposà una contribució de 6000 duros diaris⁹⁰; i l'abandonà el 25.

La presa de Tortosa va fer desitjar als francesos d'assolir el

⁸⁷ A.J.C., Lligall VI, Ofici del 28-XII-1808.

⁸⁸ *Corregimiento y su Junta*, pàg. 13.

⁸⁹ G. SAINT-CYR, *Opérations de l'Armée de Catalogne*. Paris, 1821, pàg. 130.

⁹⁰ *Corregimiento y su Junta*, pàg. 16.

mateix amb Tarragona, essent encarregat de la temptativa el general Suchet. Els primers dies de maig de 1811 les tropes franceses ocuparen posicions entorn de Tarragona, establint la caserna principal a Reus. El setge de Tarragona havia començat. Anava a durar fins al 28 de juny del mateix any, en què va ésser presa després d'un cruel assalt.

Durant el setge, Altafulla estigué ocupada alternativament per francesos i espanyols, i el castell serví de residència temporal de Suchet. Encara és viva la tradició que des d'una finestra, la «del general», va dirigir diverses operacions del setge.

Les desfetes sofertes per les tropes espanyoles no feren desistir de recuperar allò perdut sinó que donaren noves forces per arribar a l'expulsió definitiva de l'invasor: així que la guerra no finalitzà pel Tarragonès amb la caiguda de Tarragona sinó amb l'expulsió dels francesos de la comarca.

Aviat la Junta Superior es proposà la recuperació, i l'exèrcit espanyol de Catalunya l'aconseguir-ho. Les primeres tropes espanyoles que penetraren en el Camp, després de la pèrdua de Tarragona, foren els batallons del coronel O'Ryan, que ocuparen Reus el 17 de novembre de 1811⁹¹, retirant-se als pocs dies.

El 14 de gener de 1812, Lacy i Eroles entraren a Reus amb 5000 homes. El 19 se'ls va ajuntar Manso amb uns altres mil. Aquest mateix dia, Lacy sorprenia a Vilaseca el batalló del general Lafosse, fent presoners la major part dels seus components⁹²; mentre que el baró d'Eroles obligà la guarnició francesa de Reus a retirar-se a Tarragona. Davant el bloqueig de Tarragona, Decaen, cap de l'exèrcit francès del Principat, va remetre les divisions Lamarque i Mathieu per a socórrer la guarnició assetjada⁹³, les quals arribaren a Altafulla el 24 de gener. Per fer-les front sortí Eroles de Reus cap a Altafulla, cregut que la columna francesa estava composta solament pels homes de Mathieu, i fiat en la seva superioritat —comptava amb uns 12.000 homes— presentà batalla, i fou derrotat. Eroles es va fer fort en el pont del Gaià, emplaçant-hi una bateria, el centre de la qual radicava en la carretera reial. Mathieu l'atacà de cara i Lamarque per l'esquerra. Després de dur combat aquests es feren amb la victòria, no essent la desfeta espanyola completa gràcies a l'ordre de

⁹¹ A. BOFARULL, *op. cit.*, volum III, pàg. 343.

⁹² *Mémoires du Maréchal Suchet*, II. Paris, 1828, pàg. 245.

⁹³ *Mémoires du Maréchal Suchet*, II. Paris, 1828, pàg. 246.

dispersió que donà Eroles assenyalant Santes Creus com a punt de reunió⁹⁴. Com a conseqüència de la desfeta, Reus caigué de nou en mans franceses.

Entre el 21 i 28 d'abril Sarsfield, ajudat per l'estol anglès, intentà de sorprendre la guarnició de Tarragona encara que sense èxit⁹⁵.

El 21 d'abril, Lacy va fer una ràpida incursió a Reus⁹⁶.

El mateix Eroles no desistí i, amb l'ajut de l'anglès Codrington, intentà, la nit del 27 de setembre, d'atacar Tarragona, obtenint èxits en la zona portuària⁹⁷.

El 1813, Wellington projectà una expedició contra Tarragona, amb objecte de distreure part de les tropes que Suchet tenia a València. L'operació començà el 31 de maig, amb l'embarcament de 18.000 homes, la major part anglesos, a Alacant. Manava l'expedició el general Murray, i protegia els transports l'estol de l'almirall Halloway. El 2 de juny, l'estol, format per tres vaixells de línia, vàries fragates i corbetes, alguns bricks, quinze xalupes, canoneres, dos bombardes i uns vuitanta vaixells de transport, albirà Tarragona⁹⁸. Mentre el general Copons amb 13.000 homes cobria la línia del Gaià prenent posicions a Altafulla, es produí, el dia 3, el desembarcament dels anglesos; però l'operació fracassà per la manca de combativitat anglesa, i també per l'arribada dels reforços francesos que afluíren damunt la ciutat comandats per Mathieu i Suchet.

Amb tot, la situació començava a estar decidida. El mes de juliol Suchet es veié obligat a abandonar l'Aragó i replegar-se a Catalunya. Entre els dies 14 i 15 repassà l'Ebre, i, deixant una guarnició a Tortosa, es concentrà en el Penedès, retornant a Tarragona davant el perill en què es trobava la ciutat de caure en mans de lord Bentick i del duc del Parque que s'havien presentat el dia 29 de juliol amb ànim de retre-la. El 15 d'agost passà per Altafulla, essent a Tarragona el 17; mentre que Decaen pel coll de Santa Cristina s'atancava a Valls, al mateix temps els anglo-espanyols es retiraven a Reus i Cambrils sense presentar batalla.

L'acció de Suchet no tenia altre objectiu que impedir que la guarnició francesa de Tarragona caigués presonera: de manera que en

⁹⁴ LAFFAILLE, *Mémoires sur la Campagne du Corps d'Armée des Pyrénées Orientales*. París, 1826, pàg. 262.

⁹⁵ SUCHET, *Mémoires*, II, pàg. 256.

⁹⁶ A. BOFARULL, *op. cit.*, II, pàg. 367.

⁹⁷ CAMILO VACANI, *Storia delle campagne e degli assedi degli Italiani in Spagna*. Vol. III, Milà, 1948, pàg. 626.

⁹⁸ VACANI, *ibid.*, pàg. 626.

arribar, només es preocupà de preparar l'evacuació. El dia 18, cap al tard, hom ordenà la sortida de tots els veïns, els quals, segons el testimoni del canonge Pere Huyà, eren uns 300. Eixiren per la carretera d'Altafulla conduïts pels tres únics canonges que havien restat a la ciutat, la qual, minada en els edificis principals —tret de la catedral— fou volada. De les mines només no explotà la de l'ermita de Sant Magí, que es va apagar; i com que s'esqueia el dia del sant —19 d'agost—, la cosa s'estimà miraculosa.

Amb l'abandó de Tarragona pel francès la guerra deixà el Tarragonès; i acabà per Altafulla una època d'horror.

ALTAFULLA SOTA LA DOMINACIÓ FRANCESA

Quan començà el setge de Tarragona, Altafulla restà ocupada per les tropes napoleòniques.

Aviat els invasors francesos, mentre Tarragona encara resistia, intentaren d'establir una administració afrancesada de grat o per força. Un primer pas consistí en la creació de la nova Junta Corregimental de caràcter francès. Suchet, per ordre donada a Reus el 5 de maig, remesa als ajuntaments ocupats del Corregiment, manà que cada municipi enviés a Reus pel dia 10 un membre de la corporació per tal d'elegir la nova junta⁹⁹. Altafulla designà el seu batlle Joan Gatell, el qual resultà elegit per formar part de la Junta. Joan Gatell fou, com tants d'altres, un col·laborador forçat, sense convicció, que no sentia la més lleugera simpatia pels francesos ni per llur sistema polític.

Durant el setge de Tarragona —2 de maig a 28 de juny de 1811— continuaren, en el territori del Corregiment ocupat pels francesos, els impostos implantats per les autoritats espanyoles i ara recaptats per les franceses¹⁰⁰; i que, a partir del 18 de juny, calia remetre a Reus cada deu dies, a fi d'evitar que les tropes espanyoles se n'apoderessin¹⁰¹.

La necessitat en què es trobava Suchet de proveir l'exèrcit assetjador i, en no bastar les contribucions normals, va fer-li exigir als pobles del Corregiment continuades aportacions. Així, el 3 de maig

⁹⁹ A.P.R. (= Arxiu Prim Rull de Reus), Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, maig, doc. 20.

¹⁰⁰ A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, maig, doc. 6.

¹⁰¹ A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, juny, doc. 35.

demanà el lliurament diari de 35.000 racions de vi i aiguardent¹⁰². El 24 establí un repartiment de 25.000 parells de sabates¹⁰³. El 2 de juny exigia 1.250 parells de botes per les esquadres d'hússars i dragons¹⁰⁴. El 29 demanà 300 llençols, 300 cobrellits, 200 matalassos i 600 llits¹⁰⁵.

Després de la caiguda de Tarragona, i per considerar que els pobles del Corregiment s'havien declarat constantment i obstinadament contra els exèrcits francesos, i que en tot moment havien ajudat els espanyols, donant-los queviures i diners, Suchet va decretar, el 8 de juliol de 1811, el pagament de 800.000 duros per part de les poblacions del Corregiment. Torredembarra va ésser taxada amb 13.440 i Altafulla amb 9.000. Aquesta xifra va haver d'ésser pagada en un termini de tres mesos i depositada en mans del Pagador Receptor de l'Exèrcit resident a Reus¹⁰⁶.

Altres contribucions que afectaren Altafulla foren la contribució de racions, decretada el 13 d'agost de 1811, per la qual se li assignava una quantitat diària de pa, carn, vi, llegums, palla i civada que calia remetre, en espècies o diners, a la intendència de l'exèrcit per quinzenes anticipades. Cada ració estava composta per 9 unces de carn, 4 de llegums, un quartà de civada, mitja arrova de palla i mig porró de vi¹⁰⁷.

Els drets de policia estaven constituïts per les cartes de seguretat, espècie de carnet d'identitat obligatori, de l'import d'un sou per lliura de carn, dels arbitris damunt les tendes, cafès i tavernes, i les multes.

A tot això cal afegir les aportacions per als hospitals, el paper segellat, i tantes altres imposicions que no coneixem, car l'exposat és solament una mostra de la situació.

Les contribucions no feren sinó afegir-se a les antigues, i, com abans de la invasió, quedaren encarregats de la recaptació els justícies i ajuntaments dels pobles¹⁰⁸.

Pel decret de 26 de gener de 1812, que anexionava Catalunya a França, es dividí el territori català en quatre departaments a la fran-

¹⁰² A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, maig, doc. 6.

¹⁰³ A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, maig, doc. 109.

¹⁰⁴ A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, juny, doc. 5.

¹⁰⁵ A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, juny, doc. 68.

¹⁰⁶ A.M.R. (= Arxiu Municipal de Reus), Llibre d'Acords de 1811 i 1812, folis 142 i 144, document de 8 de juliol de 1811.

¹⁰⁷ A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 14, 1811, II, agost, doc. 13.

¹⁰⁸ A.P.R., Guerra de la Independència, lligall 13, 1811, I, juny, doc. 35.

cesa: Ter, capital Girona; Segre, capital Puigcerdà; Montserrat, capital Barcelona, i Boques de l'Ebre, capital Lleida.

El de les Boques de l'Ebre, comprenia els antics corregiments de Lleida, Tortosa, Tarragona i la part sud de Cervera.

Aquests departaments es subdividien en districtes o subprefectures.

Un altre decret, el de 2 de febrer, dividí el Principat en dues intendències, la de l'Alta-Catalunya amb els departaments del Ter i Montserrat, i la de la Baixa-Catalunya amb els del Segre i Boques de l'Ebre. A cada intendent se li subordinaven dos prefectes i altres tants subprefectes, i darrera d'ells un seguit d'alts funcionaris, directors, administradors, inspectors, etc.

En el departament de les Boques de l'Ebre hi havia tres subprefectures, equivalents als antics corregiments: la de Tarragona, la de Tortosa i la de Cervera¹⁰⁹.

Davant el criteri imperial de supeditar a l'estructura dels Corregiments felipistes les línies mestres de la divisió francesa del Principat, el prefecte de Boques de l'Ebre, Alban de Villeneuve, oposà, per marcar les fronteres dels departaments, districtes i cantons, correccions d'importància a base de seguir els cursos dels rius; establint la ratlla oriental del departament de Boques de l'Ebre en el riu Gaià¹¹⁰. En conseqüència bona part de les viles i llocs de l'antiga vegueria de Vilafranca que per la Reial Cèdula de 25 de novembre del 1716 havien estat integrats al Corregiment de Tarragona retornaren al de Vilafranca¹¹¹. Per tant Altafulla, de la mateixa manera que Torredembarra, restà incorporada al departament de Montserrat i dintre d'ell al districte de Vilafranca del Penedès.

Malgrat la separació de la subprefectura de Tarragona, Altafulla continuà depenent d'ella car la desorganització del departament de Montserrat obligà a l'administració francesa de Tarragona a fer-se'n càrrec de bona part del districte vilafranquí¹¹².

El que precedeix, tenint en compte que durant el 1812 no es va cessar de demanar diners, queviures, robes, bagatjes, forratjes, etc., i no solament per part dels francesos sinó també per part dels espanyols,

¹⁰⁹ JOAN MERCADER, *Catalunya Napoleònica; i Barcelona durante la ocupación francesa*. Barcelona, 1960 i 1950.

¹¹⁰ A.C.A. Dominació napoleònica, caixa 1, projet de délimitation du département de Bouches de l'Ebre.

¹¹¹ Vilanova i la Geltrú, Cubelles, Cunit, Calafell, Creixell, Clarà, Torredembarra i Altafulla.

¹¹² MERCADER, J., *Las divisiones territoriales napoleónicas en el principado de Cataluña*, «Estudios geográficos», X, núm. 35, pàg. 293.

va fer arribar a la fam: la fam com diu Soldevila «en tota la seva feresa», afegint que «mai potser, en tota la seva història, Catalunya no havia sofert un tan esgarriós suplici»¹¹³.

CONCLUSIÓ

Des de l'agost del 1813, Altafulla ha quedat lliure de francesos.

La ruïna és general, les necessitats moltes i les càrregues constants, car l'abundós moviment de les tropes, ara només espanyoles, que circulen pel camí reial l'obliga a socórrer-les. L'ajut havia estat establert per disposició del Capità General de Catalunya, comte de l'Asalto, declarada el 28 d'abril de 1788 i refrendada l'any 1801: Altafulla havia de socórrer les tropes que venien de Barcelona, i Torredembarra les que hi anaven¹¹⁴.

Aquesta obligació li resultava onerosíssima, donades les situacions econòmiques i agràries de la vila, tant que es veu impotent per atendre-la. Els clams d'Altafulla a les autoritats són constants durant tot el que restà de 1813 i 1814. La realitat de la penúria d'Altafulla fa disposar, per les autoritats de Tarragona, que Vilabella, Bràfim, Nulles, Alió, Ferran, Monnars, Puigpelat i Secuita contribueixin a les despeses d'Altafulla, però, malgrat aquesta disposició, l'ajuda que la nostra vila rep és mínima car la resistència i la demora dels pobles col·laboradors —no oblidem que llur situació no era gaire millor que la d'Altafulla—, en fornir la part que els tocava era notòria. Aquesta situació obligà l'ajuntament altafullí a escriure oficis al Capità General del Principat, amb termes tan expressius com el següent: «Este Ayuntamiento ya no sabe de donde echar mano para socorrer a las tropas transehunes y si los pueblos citados no ayudan no hay arbitrio para ayudar»¹¹⁵.

Poc es podien pensar els altafullencs, il·lusionats amb la pau i enfeinats en la reconstrucció, que les calamitats no havien finit per a ells i per a la vila, car el segle XIX amb totes les seves crisis, epidèmies, trasbalsos i controvèrsies, acabava d'obrir-se.

SALVADOR ROVIRA I GÓMEZ

¹¹³ FERRAN SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, pàg. 1289.

¹¹⁴ A.M.A. (= Arxiu Municipal d'Altafulla), Lligall 3.

¹¹⁵ A.M.A., Lligall 3, any 1813, ofici de 28 novembre.